

VÝCHODOSLOVENSKÝ SLOVNÍK

**Historicky dokumentovaný (921-1918);
paralely české, slovenské ekvivalenty**

Zredigoval

ONDREJ R. HALAGA

I. diel

A – O

UNIVERSUM

VÝCHODOSLOVENSKÝ SLOVNÍK

**Historicky dokumentovaný (921-1918);
paralely české, slovenské ekvivalenty**

Centrum excerpcií
z publikácií, archiválií a nárečí:

Východoslovenský kultúrny spolok SVOJINA
(1945 - 1951)

I. diel

A - O

Zredigoval

ONDREJ R. HALAGA

Košice - Prešov

2002

Spoluprácou na VS prispeli:

Jolana Bonislavská (K.), Mária Drabová (Š), Michal Ďurišin (U-Z, gr. k. kňaz), Michal Granič (Z), Margita Hajducká (Š), Margita Holdová (Š), PhDr. Jozef Liška (A,Š,U) a manželka Olga Lišková (č.), Jozef Majkut (S, prof., SVU), Štefan Mihalovič (U), Alexander Miko (Š), nár. um. Julo Nemčík (Š, SVU), JUDr. Jozef Pichonský s manželkou Boženou (U-Z), Ing. Mária Posluchová (r. Liptáková, A), Jozef Rákoš (Š, učiteľ), Doc. Dr. Michal Slivka (S, ako študent), prelát Gejza Žebrácky (P., cf. Pramene 159), Ing. František Žurav (Zb.).

PaedDr. Marián Gajdoš, CSc. (SVÚ SAV Košice) sa zaslúžil o zaučenie redigujúceho autora manipulovať s komputerm a pomocou pri náročnejších operáciách s ním (1996/99).

Excerpty jednotlivín z kartotiek slovných hniezd (1945/51) revidoval a dopĺňal rokom výskytu či stránkou prameňa (1990/99) emeritus-konzultant SAV, zahr. člen PAU PhDr. Ondrej R. Halaga, DrSc. honoris causa.

Obsah

<i>Slovo sponzora</i>	5
<i>Gnoti se auton</i>	7
Skratky	10
Pramene slovníka (a pomôcky)	14
SLOVNÍK - PRAMEŇ HISTÓRIE	27
1. Východzia báza	27
2. Vývoj funkcií a postojov	32
3. Východoslovenská identita - doplnok slavistiky	38
4. Krajové identity a kultúra národa	53
5. Pamäť národa - škola rešpektu a tolerance	62
6. Proces formovania naddialektného spisovného jazyka	72
ŠPECIFIKY GRAMATIKY	86
1. Fonémy a grafémy	86
2. Skloňovanie	92
3. Konjugácia slovies	97
4. Osud východoslovenských špecifik dnes	99
5. Pôvod východoslovenskej identity	102
SLOVNÍK (I. diel)	
- Systém uvádzania slov	112
- A B C	115
- D	195
- E F G	244
- H I J	261
- K L M	321
- N	444
- O	539
SLOVNÍK (II. diel)	
- P	631
- R	836
- S Š Ť	897
- T	1031
- U V	1065
- Z Ž	1231
RESUMÉ (nem.)	1378
Index osôb v štúdiách úvodu	1388

Na výstave životnej tvorby O. R. Halagu
(Štátna vedecká knižnica, Košice, október 1996)
Návštevník z Kanady, *P. V. Čatloš* (sprava), s bývalými konakademikmi
(autor a J. Herbuľák)

Slovo sponzora

Dielu, navodiacemu prelom v hodnotení kultúrneho vývoja v kraji a na Slovensku, by sa hodilo, aby jeho humánno-sociálnu motiváciu naznačovali aj slová názvu mecéna. Asi ako *Pour le progrès de l'homme* či *Open Society* ap. Ale miesto prihovárať sa u iných, volil som radšej ujať sa subvencie sám. *Tatra Corporation*, podnik založený v Kanade a rozšírený o pobočku v USA, nemá v názve fascinujúce filozofické méty. Vyjadruje proste vzťah k vlasti pod Tatrami. Ale zo vzťahu plynie aj praktická pomoc činorodým úsiliam o jej duchovný prerod a všeobecne ľudský progres. Občania východného Slovenska už neraz dokázali, že v zlomových situáciách a voľbách krajiny, bývajú prednou baštou progresívnejších smerov. Vsl.mestá a vidiek nesú bremeno z najvyšších percent nezamestnanosti v SR. Napriek tomu (či práve preto) vulgárne populizmy ich nestrhávali. Zmysel pre racionalitu a toleranciu si zaslúži uznanie. Subvencia edície dlhodobých bádání o ich familiárnej reči a kultúre nech je jedným zo zaslúžených uznání.

Puč stalinistov proti demokracii v obnovenom Československu vo februári 1948 ma zastihol na stáži vo Švédsku. Rozhodovať sa medzi vlasťou, na ktorú doľahla diktatúra a železná opona komunizmu, a osudom bezdomovca v cudzine bolo možné, no nie ľahké. Životné šťastie vyplynulo z uprednostnenia slobody ducha i podnikania v demokracii. Napriek sťaženým kontaktom neprestal som si vážiť osobné obete i tragiku príbuzných a priateľov doma. Najmä nie tých, čo sa neprestali boriť za naše spoločné ideály. Väčšina života, tráveného ďaleko za morom, umocnila pamäť na mladé roky v Tornali, Sečovciach, Michalovciach či Košiciach a Bratislave. Častými návratmi k priateľom - aj k hrobom predkov (po otcovi v Liptove, po matke v Gemeri) - oživovali sa vzťahy k ich úsiliam a tvorbe.

Snahy, aby sa pomery na Slovensku vyrovnali normám vo vyspelejši časti Európy a sveta - a to aj rešpektom ducha a rovnocennosťou možností občanov od Tatier na východ - boli blízke už môjmu predkovi, Jurovi Palkovičovi (1769-1850). Historický úvod k VS vyzdvihuje úsilia o širší rámec národného života Slovákov. Práve významní vedci z Gemera, Palkovič a Šafárik, majúc na zreteli vsl. pomery, neprestali po celý život obhajovať širší rámec národných perspektív. Nech teda užívateľom tohto diela pripomína ono aj slovníkové a historicko-lingvistické výskumy a snahy oboch svetú známých slavistov.

Kreslo. 22. 20. 21. HISTORICKÝ ARCHIV
BARDEJOV

Lokus Paníkeho 1701

Register Rudinkom Me-
stieckich Mestigakies. Ktere
se budovali pres Alberta Cenu.

Item desek 10. gedna per 10 s. summa urobi	1.	68.
Item Smalduy se slawkami, dal sem	1.	12.
Summa Wydatku vslecke so na stredni Mlyn Uherkies Slawes 10 s. 11.		
Item Wydatek na Nowy Mlyn. Ponajperu drewa srubech 4 dal sem sa nesb	2.	
Item Duby 2. Ja ktere sem dal	1.	22
Item na cestu co pomabal robic sa sedem dni dal sem mu sa den per 21 s. summa urobi	1.	48.
Item Celi 900 sto per 40 s. summa urobi	3.	68.
Item celiny krem tej co mekane wosili fovy 2. fora per 18 s. dal sem sa niu	1.	26.
Item od peca pokarneho Murarowi a cbar Barowi sa kacste a sa robotu, dal sem	8.	68.
Item Lepiarowi co seleny novo lepil co woda po plowala dal sem mu	2.	50.
Item desek 8 gedna per 18 s. summa	1.	4
Summa Wydatku na Nowy Mlyn R. 21 s. 70.		
Summa Wydatku na vslecke try Mliny urobi R. 94 s. 27.		
Item Wydatek na Cebnu Dne 1 Octobris Ponajperu na drewo na plawowey na Ry glowey 69 sa ktere sem dal.	20.	
Summa R. 44 s. 42		

300-ročná identita vsl. reči - funkcia v internom úradovaní.
Register výloh stavebného úradu. Bardejov 1701 (= Pramene č. 113, s. 3)

Le problème n'est pas de détruire l'individualité de chaque être, de chaque groupe, de chaque communauté, de chaque forme distincte de la nature humaine, mais bien de la faire contribuer, selon ses aptitudes, à l'harmonie de l'ensemble.

J. Charles-Brun 1911

Gnoti se auton

Od praveku ľudstvo prikladalo význam sebapoznaniu a považovalo za hanebné byť vo vlastnej domovine neznámym-cudzím.¹

V archívoch máme aj východoslovenské písomnosti, z ktorých majú čerpať aj generácie, čo pravý význam vsl. slov nepoznajú. No nijaké príručky na Slovensku k ich správne mu chápaniu. V porovnaní s vyba-venosťou slovníkmi u kultúrne vyspelých národov je to unikát. Základom všobecného progresu je totiž pohodlná orientácia o každom odvet-ví bytia i ľudského záujmu špeciálnym slovníkom.

Existujú sumáre vsl. slovnej zásoby s precizáciou významu v reči ruskej, ukrajinskej, anglickej. T.č. slovnú zásobu inteligencie a ľudu, žijúceho ok. 250 rokov v Bačke-Srijeme izolovane od jadra nášho etnika, zosumovali si potomci ako pendanty srbsko-chorvátskych slov v 3 die-loch slovníka (nad 3000 strán: I.-1995, II.-1997, III. v tlači).² Sami. Z etnických menšín Juhoslávie jediní bez opory o domovinu svojich pred-kov.

„Špecifiky národa“ bývali často zbraňou v agitácii slovenských poli-tikov. Mnohí nadhodnocovali reč za základnú špecifiku politiky, národa, štátu. Práve takí však „nepotrebu“ faktografie o reči takmer 1/3 spoluobča-nov, čím skoršie vyhynutie jej špecifik bez stopy, mali za super „národ-né“.³ Také protiklady - rozpornosti v postoji avizujú čosi *neprirodzené*.

Na Slovensku, odkedy ono fakticky siaha po Uh, pôsobili *nepriro-dzene* tzv. „národné“ postoje a kritériá, ustrnuté na regionálnom obzore tzv. „pravých Slovákov“ spred r. 1918. Spisba „predprevratových Slo-vákov“ odrážala predstavu „Slovensko“ ako 12 stolíc bratislavského

---

1 Porov.v nadpise grécke „Poznaj sám seba“ a latinské „Turpe est in patria sua peregrinum esse“ (Je hanebné byť vo vlastnej oťčine cudzím“).

2 Porov. srbsko- vsl. „Rečnik-Slovník“, edovaný od r. 1995 (Pramene 109).

3 Za nacizmu vyšli vládne zákazy hovoriť východoslovensky: Preds.vlády SR č.8568/V/1939, Min.školy SR č.6848/1939-prez. Iniciatíva v ich plnení pripadla organizáciám štátostrany, HSLS.

dištriktu Uhorska. Zriedkasto do prevratu v básni či próze zavadiť o lokalitu, alebo aspoň v teórii prirátal do predstavy „Slovensko“ jednu či dve stolice východnejšie. „Národovci“, t. j. rusofili-panslávi z Preddunajska, ak sa dotkli Predtisia, snivali tam o bratoch „Rusoch“, hoci štatistiky Uhorska aj tam vykazovali „Tótov“. Pre unikátnosť tejto etapy „národného“ povedomia bolo príznačné, ak Slovák r.1895 hromžil na štatistiku Uhorska, že je „nestydatá flandra šovinizmu“ zato, že reč Spišiakov, Šarišanov... nevykazuje ako „orosz“-ruskú, ale „tót“-slovenskú. Im vtedy na našom Východe bolo „potechou“ to, „že máme tak blízko Rusov.“ Vlastné jadro etnika v kraji od Tatier k Tise nepoznali (M. M. Hodža: *poľský kmen - Slovjaci*). Ono im tam skôr zavádzalo. Fantastom „národnej“ identity s Rusmi prekážal domnele „novodobý miešanec“, hovoriaci vraj „viac slovensky než rusky“.⁴

Reálne Slovensko, t. j. politicko-administratívny útvar, vznikol až v rokoch 1918/19; a to aj na území 7 stolíc býv. predtiského dištriktu s Košicami v čele. O posun na východ, pravda, viac sa zaslúžila politika československá (E. Beneš ai.) než smer tzv. irečítých Slovákov - „národovcov“. Disparita medzi tradíciou ich predstáv a zaskočením novou realitou ostala zdrojom nedocenení a neriešení, dlhodobého tabu.

Možno diskutovať, či pre perspektívy národa je tabuizácia plus alebo mínus?

Publikovať výskumy o vsľ. reči a etniku vôbec - ak smú len potomci vystaľovalcov v odtrhnutosť od jadra na východe SR - nevidíme plus ani čo do šírky a precizity ich záberu ani čo do perspektív pre nich a pre nás. Historicky fundovaný Vsl. slovník - pravý *rodný list* etnika - úži rozsah tabu, ruší hranice priority a hodnotových stereotypov z vývinových štádií národa nie dost' celostných a kultúrne nie dost' všestranných i ľudovládne-demokraticky nie dost' rovnocenných.

Bude faktografickou príručkou *poznať seba* a svoje *väzby s najbližšími* aj s prostredím vôkol. Čo kto nepozná, to si ani necení ani neuznáva. Iba z poznania vzájomného vzťahu sa môže zrodiť úsilie nestagnovať na mýtoch romantikov, ale nahrádzať ich praxou, primeranou súčasnej realite v národe a medzi národmi.

Predsudky romantikov a diktatúr o jedine pravej „irečitosť“ viedli k sebaidealizácii jedných a dešpektu barakej odchýlky u druhých. Duch honby za špecifikami jediného regiónu, ich nanucovanie za „celonárod-

---

4 MIŠÍK, Š. in: Slov. Pohľady 1895, s. 567/8; v. s. 500, 625; por. báseň zákl. škôl: Ja som hrdý, že som Slovák, plemä moje ladné, sto miliónov duší číta, nad polsvetom vládne...

né“, navádzal k separácii aj od veľmi blízkych. To bola učebňa pre obmedzenosť fanatikov, pre izolacionizmus a intoleranciu. V oficializácii výnimočnosti vyvolených je základ sklonov ku xenofóbii.

Supernacionáli, ťažiaci z privilegovanosti svojho pôvodu, mávali v obľube reči o *jednote a večnosti národa*. Nie však o tom, akou mierou potrenia vlastných svojskostí ktorá zložka kedy prispela k jednote národa viac, ktorá menej. Že organizmus národa vzniká súhrnom identít v priebehu vývoja, to je východiskom vyspelých, vnútorne slobodných sociét. Tie, nemýliac si „národné uvedomovanie“ s duchovnou genocidou, nepotrebujú emancipačné úsilie vyhranených zložiek národa demonizovať a garanciu jednoty vidieť len v ich kolonizovaní a paternalistickom riadení od materskej škôlky po hrob.

Náš historicky fundovaný slovník vsl. špecifiky neneguje; zná i rešpektuje ich výpovednú funkciu pre výskum jazyka, etnika, celej society a jej kultúry a dejín. Ich evidencia - bez idealizácie či demonizácie stereotypmi starosvetských nacionalizmov - má slúžiť faktografiou objektívnemu poznaniu. U špecifik sa radšej hľadajú spätosti (súčasné či dávne, s okolím blízkym aj vzdialeným), než izolovanosť. Namiesto ideálu separácie, - „materčiny“-ghetta - nastoľuje ideál čím širšej komunikatívности a postupnej integrácie kultúry a bratstva aj v smerovaní spisovného úzu.

Zosumovať stav reči, ktorej pôvodný svojráz, identitu, v býv. Uhorsku relatívne málo stihol narúšať ľudu cudzí úradný jazyk, bolo morálnou povinnosťou prvej poprevratovej generácie (t. č. zväčša už vymretej). Povinnosťou nielen voči 30-40 generáciám, ktoré túto identitu tvorili a v priebehu 10 storočí dokumentovali. Bola to tiež povinnosť poskytnúť okolnému i hodne vzdialenému svetu fakty k poznaniu, čo od neho do vsl. identity vplynulo a čo sa z nej kde a kedy svetu dostalo.

Rovnosť ľudí, rovnocennosť ich kultúr, vzájomný rešpekt a tolerancia, to sú všeludské princípy. Utvárat' syntézy národa bez nich bolo a je poplatné zaostalosti psychiky v atmosfére kolonializmu. Na rozhraní druhého a tretieho tisícročia nepoznáme všeludský princíp, čo by sa dal odmyslieť od humánnej bázy akýchkoľvek zjednocovaní. Regionálnych, národných aj nadnárodných.

Skratky:

A	Abov, stolica
A.	Andraščík 1845, Pramene 5
a.	autor
ad.	adverbium, príslovka
ai.	a iní; a inde
AICC	Acta iudic. civ. Cass.; Pramene 1
AJ	Acta Jesuitica v OL; Pramene 2
adj.	adjectivum, prídavné meno
AMB	Archív mesta Bardejov
AMK	Archív mesta Košíc
AML	Archív mesta Levoča
AMP	Archív mesta Prešov
AmT	Americký Tlumač: Pramene 126
arch.	archaické, ev. už nepoužívané slovo
art.	articuli, článok zákona či stanov
Art. 1840	Pramene 10
B	Boršod, stolica
B.	Bardejov, mesto a okolie
Ba	Bačka
Bd.	Band, zväzok
Bg	Bereg, stolica
Bk	bardejovský Katechizmus (1581); Pramene 14
Bp.	Budapešť
b., bul.	bulharsky
Bva	Bratislava
C.	Cuker; Pramene 24
c. d.	citované dielo
cf.	confer, porovnaj, všimni si (zhodu, rozdiel)
cir.	cirkevne, cirkevný
csl.	cirkeveslovansky
č.	číslo; česky, čeština
Č.	Čorba: Pramene 27
čl. z.	článok zákona
čs., čsl.	československý
ČSĚH	Československý časopis historický
D	verše D, Pramene 31
d. r.	detská reč, riekanka
dial.	dialekt, dialekticky
ed.	edícia, editor, edoval

ev.	eventuálne; evanjelický
Extr.	Extract; Pramene 78
f	femininum, ženský rod
fam.	familiárne, rodinne dôverne
G	Gemer, stolica
gen.	genitív, 2. pád
gr. k.	gréckokatolícky, grékokatolík
HČ	Historický časopis (Bva)
HS, HŠ	Historické štúdie (Bva, Pha)
ch.	chorvátsky
ir.	irónia, ironický
js.	juhoslovansky
K.	Košice: mesto, okolie
kap.	kapitola
Kk	katechizmus kalvínsky 1750; Pramene 71
Kn	Kniezsa; Pramene 53
Ko	Kollár; Pramene 55
KU	Košická univerzita
L.	Levoča (mesto, okolie)
l., lat.	latinsky
lit.	literatúra, literárny
LS	Linguistica Slovaca (Bva)
l. srb.	lužickosrbsky
l. u.	litovsko-ukrajinské (písomnosti)
lok.	lokálne, miestne, miestami
ľud.	ľudový, ľudovo (porekadlo, spev)
m	masculinum, mužský rod
m., maď.	maďarsky, maďarčina
M.	Michalovce (Z-U)
Mích.	Michaľak, Pramene 79
MN	miestny názov
mor.	moravský
m. r.	mestská reč
MS	Matica slovenská
Ms.	Mestský
myt.	mýtus, mytológia, ľudová povera, predstava
n	neutrum, stredný rod
n.	numero, Nummer, číslo
3n.	str. 3 a nasledujúce
n., nem.	nemecky
nč.	novočesky

neol.	neologizmus, umelé-nové slovo
nhn.	novohornonemecky
NO	Nové obzory (Prešov)
NZ	Naša zastava (Prešov)
of.	oficiálne, oficiálny
OM	osobné meno, krstné, priezvisko
OMf	osobné meno ženské
P.	Prešov: mesto, okolie
p.	poznámka
p., poľ.	poľsky
PAU	Polska Akademia Umiejętności
pej.	pejoratív, nadávka, neslušné/vulgárne
Pi	Pisnye, Pramene 101
PK	Počiaty Košíc: Pramene 42
pl., pl. t.	plurál, množné č. , pomnožné slovo
PN	pomiestny názov (potok, vrch, časť chatára)
pom.	pomorsky (kašubsko-pomoransky, baltsky)
por.	porovnaj
pôv.	pôvodne
r.	rok, roku, v roku
R.	Radosc serca pobožného; Pramene 108
rec.	recenzia, recenzoval
rkp.	rukopis
Ro	Rozov; Pramene 146
rum.	rumunsky
RV	Register varadínsky; Pramene 112
S	Spiš, stolica
S.	Sabinov
s., slov.	strana; slovensky
s. a.	sine anno = rok vydania neudaný
SAV	Slovenská akadémia vied
SB	Súdna kniha Sol'nej Bane; Pramene 107
sb.	sborník
(s. i.)	sémantika iná, má iný význam ako vsl. slovo
sg.	singulár, jednotné číslo
s.ch.	srbskochorvátsky
Sk	Spišská kázeň; Pramene 94
sl.d.	slovný doprovod
SMS	Sborník MS (TSM)
SNV	Spišská Nová Ves
SP	Slovenské pohľady (TSM)

sp.	spisovne, spisovný
srb.	srbsky
ssl.	stredoslovensky, spisovne slovensky
stč.	staročesky
SVU	Spolok výtvarných umelcov Svojiny
Sz	Szabolcs, stolica
Sz.	A. Szirmayovej zbierka; Pramene 85
Szir.	Szirmayove Notitia; Pramene 133
Š	Šariš, stolica
šk.	školský výraz, výraz zobecněný školou, literatúrou (najmä za 1. ČSR)
št.	štúdia
T	Turna, stolica
T.	Tejkeš 1568; Pramene 7
TL	Tagemny list; Pramene 39
TSM	Turčiansky Sv. Martin
U	Užská stolica
Ug	Ugoča, stolica
Ul	Ulianickij; Pramene 72a
v.	vide, vid'
(v. —)	vyslov
V.	Vranov (Z)
VS	Východoslovenský slovník
V. Š	Veľký Šariš
vsl.	východoslovensky
Z	Zemplín, stolica
Záb.	Záborský J.: Žehry (1851)
zb.	zborník
Zb.	Zborov (Š)
zsl.	západoslovensky
Z-U	zemplínsko-užská nížina, oblasť
zv.	zväzok
Ž.	Sv. Davida ...'Soltari; Pramene 137
/	znak alternatív
=	zhodný význam; ev. regulárnejšie vsl. slovo

Pramene slovníka (a pomôcky)

		Skratka:
1	Acta iudiciaria civitatis Cassoviensis 1393-1405, ed. Halaga, O. R., München 1994.	AICC
2	Acta jesuitica (KU) in: Országos levéltár, Budapest.	AJ
3	Agenda ecclesiarum reformatarum. To jeszt szprava jak bi se malo v eklezijich reformatzskich krisztzitz... V Debretzenye 1758 (Kallay).	
4	Analecta Scepusii sacri et profani I-III, ed. Wagner, C.: Viennae 1773, Posonii et Cassoviae 1780 + Supplementum , ed. Weber, Löcse 1908.	S
5	ANDRAŠČIK, J.: Šenk palenčeny. Košice 1845 (witissteno u K. Werfera)	A.
6	Archív (arci)biskupstva košického, Košice Kanon. vizitácie Š., korešpondencia.	Š
7	Archív mesta Košíc TA, Schv, Suppl. H, Rada (slovenica); Juramentum Janoss Kowacz, 1565 (ed. Halaga in: Čes. lit. II, 1954, s. 282-285); Kniha prisah 1806-1807; Protocollum intabulationum ab 1791.	A, K. T. K.
8	Archív Slovenského národného múzea, Topografica. Martin.	
9	Archiv starých česko-slovenských listín, písemností a dejepisných pôvodín I-II. Ed. F. V. Sasinek, MS, TSM 1872-1873. Artikül 20 v. 134	
10	Artikuly zakona (uzn. Ms. zast. Prešov 17. 8. 1840). Preklad: Hedry E., hl. notár stolice Šariš. Prešov 1840 (Rädlitz).	Art. 1840
11	Az Árpád-kori Magyarország Történeti Földrajza, ed. Györfly, Gy., Bp. 1963.	A, B
12	BARÁNY, I. - RÉPÁSZKY, J.; v. Répászky	
13	BARBUŠ, M.: Spišské klapancie OK ONV a múzeum SNV vo VsV Košice 1969.	
14	Bardejovský katechizmus z r. 1581 reed. Bálent, B., TSM 1947.	Bk

- 15 **BERKA, L.:** **Album šarišských piesní.** Košice 1932.
- 16 **BERZEVICZY, T.:** **K uctivim Volitelom okresu Lipjanskeho.** Prešov 1865
 - **Ku velyoctenim Volitelom Okresu Lipjanskeho.** Prešov 1869
 - **Votovane...**1869,
 [všetko]: tisk A. Staudy (MsÚ Lipany)
- 17 **BROCH, O.:** Studien von der slovakisch-kleinrussischen Sprachgrenze im östlichen Ungarn. Kristiania 1897 U
- 18 **BUFFA, F.:** Nárečie Dlhej Lúky v bard. okrese. Bva 1953.
- 19 **CIBULA, J.:** **16 vsl. ľudových piesní.** Michalovce 1944.
- 20 **Codex diplomaticus Arpadianus cont. I-XII,** ed. Wenzel, Bp. 1860-1874.
- 21 **Codex diplomaticus Hungariae eccl. ac civ.** I-XI, ed. Fejér, Buda 1829-1844.
- 22 **Codex diplomaticus Hungaricus Andegav. I-VII,** ed. Nagy, Bp. 1878-1920.
- 23 **CSÁNKI, D.:** **Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I.** Bp. 1890.
- 24 **CUKER, J.:** **Zvuky srdce mého.** Rkp. zbierka básní 1850-1890 (v bibl. češtine a vsl. reči). Š
 Cf. výpisky in: Svojina III, s. 244-249, 257/8. C.
- 25 **CZAMBEL, S.:** Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských národov. TSM 1906.
- 26 **ČEKAN, J.:** **Pamiatka z klokočovského odpustu.** Prešov 1948.
- 27 **ČORBA, A.:** **Hrozne a strassne rozprawky o chorobe cholery a rozbrogu prosstjawy wo wissssich stranoch Uherske zjeme 1831...** Rkp.1839, ed. ŠVK Košice 1954, s. 1-132, 155-178 rýmy, s. 132-154+178-213 próza; Č.
 - **Kratki opis medzi obecnim lyudom panugiceg poweri...;** c. ed. s. 214-238. Č.
 (Fon. prepis: Sedlák, NO 12, s. 379-491)
- 28 **Dalimilova kronika;** ed. Havránek B.- Daňhelka J., Praha 1988. stč.

- 29 **DENES, Francis G.: Strašek v Ľubovni.**
New York s. a. (pred 1914).
- 30 **Diplomatarium comitatus Sarosiensis,**
ed. Wagner, C. Posonii et Cassoviae 1780. Š
- 31 **DOBRAŇSKY, E.:** Slovjacka gramatika.
Košice 1941 (Ojčizna).
- **Verše.** In: NZ XV-XVIII. D
- 32 **Documentele Moldovenesti inainte de Stefan cel Mare I-II,** ed. Costachescu, Iasi 1931/2.
- 33 **Duchowne Jaderko.** Modlitebna kniha...
2. rozmn. widanie. Imprimatur: 7. XI. 1902
č. 2531/1902. W Košicach 1903 (Buliczka)
[opis: Svojina IV/l, 1950, s. 53].
- 34 **ĎURICA, J.-KUCCHAR, F. (red.): Naša zastava I,**
Prešov 1927.
- 35 **ĎURIŠIN, M.: Našo písne.** Ungvar 1900.
Rkp. zošit vsl. balád zberateľ'a-klerika. Z-U
- 36 **EGRY, E.: Návodná kniha ku viučovánu mluvníci.**
Bp. 1875.
- **Návodná kniha ku slovenskému šľabikaru a peršej čítance.** Bp. 1875.
- **Návod ku poznavaánu a upotrebovaánu zemekuli pre narodnich učiteľ'och.** Bp. 1875.
- **Slovenski šľabikar a perša čítánka pre I. klassu národnich škol.** Bp. 1876.
- 37 **FEDÁK, J.: Nárečové texty zo Zemplína.** In: SMS 16-17, r. 1938/39, s. 135-144; 8-1940, s. 111-120.
- 38 **Fijalka ľubeznej Wóne** [modlitebna kniha]
W Lewoči 1855 (Werthmüller).
- 39 **FRAŇČIŠKAN [+ANDRAŠČIK?]: Tagemny list.**
Levoča 1849 (Werthmüller)(Výpisky: Svojina III, s. 87/8).
- 40 **FRANKO, M: Sotácka svadba.** In: NO 8, 1966, s. 451-490.
- 41 **HADRI-DREVENICKÝ, F.: Piesne a porekadlá z Hnilca.** Rkp. 1950.

- 42 **HALAGA, O. R.:** Počiatky Košíc a zrod metropoly.
Košice 1992.
- Ostslow. Namentype in der Kanzleisprache Kaschau. In: Onymische Systeme, Hradec Králové 1993, s. 175/9.
  - Pôvodové mená v súdnej knihe Košíc 1393-1405. In: VIII. SOK Bva - B. Bystrica - Prešov 1983, s. 272-291.
  - K 200. výročiu vsl. literatúry. In: Slavia XXVI, 1957, s. 225-248.
  - Slovenské vlivy na Podhalí a prvotné slovanské osídlenie horného Šariša. In: Svojina IV, 1950, s. 99-114.
- HEDRY, E.:** v. Artikuly zakona...
- 43 **Hlasz pobosnoho spéványa.** V Debretzinye 1752 (Margitai).
- 44 **HNATIUK, V.:** Ruski oseli v Bačci.
In: ZNTŠ XXII, 1898 (Ľvov). Ba
- **Etnohraf. materialy z Uhor. Rusi.**
In: ZNTŠ XXX, 1911 (Ľvov). Ba 1911
- 45 **ISAČENKO, A. V.:** Versuch einer Typologie der slavischen Sprachen. In: LS I, Bva 1939/40, s. 64-76.
- 46 **JANKOVEC, J. E.:** **Zemplinske narodne špivanky**
Michalovce 1927. Tlač: Černý-Bareš, Kladno.
- In: Vlastivedný sborník vých. Slovenska I, č. 1, s. 5-8 s. a. (špivanky vo svojom „ľúbeznom a prekrasnom jazyku“ po valaloch).
- Kalendar Krajana.** New York 1921; v. Senko.
- 47 **Veľki obrazkovi prešovski Kaľendar** NZ na r. 1909 (-1913).
- 48 Ruski [=vsl.] narodni
Kalendar na 1946 rok - 1992 Ruski Kalendar Ba
R. Kerestur, ev. Novi Sad.
- 49 **KAPRAEČÍK, J.:** **Nové spišské klapancie.**
Spišská Nová Ves 1938.
- 50 **Keresturské rukopisy cirkevné (18./19.st.).**
Ed. Franko, I.: Apokrif i lehendi z ukr. rkp. II.
Ľvov 1899, s. 191-196, 210-218, 237-239. Ba

- 51 **KIRÁLY, P.:** A keletszlovák nyelvjárás nyomtatott emlékei (Pamiatky, tlačené vsl. nářečím). Akadémiai kiadó, Bp. 1953.
- 52 **Kniha Braterstva Mirnosti a Trižbosti.** Rkp. gr. k. fary, Đačov 1845 (dar Svojine 1946). Š
- 53 **KNIEZSA, I.:** A magyar nyelv szláv jövevény szavai (Maďarské slová slovanského pôvodu) I/1. Budapest 1955. Kn
- 54 **KOČIŠ, M.:** **Kročaji** - pripovedki za dzeci. Ruski Kerestur 1963.
- 55 **KOLLÁR, J.:** **Národníe zpievanky**, djl perwý/druhý. W Budjně 1834/35 [zbery nečlenené krajovo; aj deformácie vsl. slov]. Reed. Pauliny, E., Bva 1953. Ko
- 56 **KOPERDAN, M.:** Porovnávacía gramatika vsl. nářečia. TSM 1940.
- 57 **KOSTELNIK, G.:** **Gramatika bačvaňsko-ruskej bešedy.** Srem. Karlovci 1923. Ba
- Jeftajova dzivka [5-aktová tragédia]. Srem. Karlovci 1923.
  - Z mojoho valala. Žovkva 1904.
- 58 **Košicke červene noviny I.** Od 15. VI. 1919 [=vpád maď. bolševikov].
- 59 **KOVALČÍK, J.:** **Protokol ordinácií málo=hnilčianskej rk. školy.** Rkp. od r. 1856 (s. 135).
- **Zlaty kľuč + Ptača hlava a serco** [pripovidky S]. In: SP 18-1898, s. 684-689; 19-1899, s. 428-437.
- 60 **Krátka mluvnica slovenská.** Predmluva: M. Hodža, J. Hurban, J. Palárik, O. Radlinský, L. Štúr, Š. Závodník V Prešporku 1852.
- 61 **LAZORIK, J.:** Naše tradičné bačovstvo. Prešov 1997.
- 62 **LEŠŠKO, Š.:** **Návodná kniha k vyučovaňu uherskej reči.** Perša Částka. Bp. 1880.
- **Historia Uherska** (a.: A. Kiss) Bp. 1883.
  - **Uherska čítanka a čvičebna knižka pre II., III. a IV. klassu.** Bp. 1898.
- 63 **L. S.** (preklad na šar. slovenski jazik): **Čítanka pre štvartu klassu.** Bp. 1875.

- 64 **LIPTAI, L.: Učebna knižka naboženstva evangelicko-augsburskeho** pre III-IV. klassu elementarnej školi. (Prešov) 1915.
- 65 **LIPTÁK, Š.:** Z chotárnych názvov slov. časti býv. Užh. stolice. In: NO 1965, s. 323-335. U
- 66 **List** poslaný p. J. Kollárovi od **Šáryšských Slowáků.** In: Hlasové o potřebě jednoty spis. jazyka pro Čechy, Moravany a Slowáky. Praha 1846, s. 217-220.
- 67 **LISZKAY, S.: Kraticske uvedzenie k poznányu pravdi...** S. Potok V Roku 1813.
- Ku obetnej szluzsbe boszkej szporadane **Pisnye Pobo'sne.** V S. Potoku 1824 (Nádaskay).
- 68 **List Šarišanov 1850.** In: Cyrill a Method I, 16, 47; Sb. FF Bratislava I, s. 416; Vsl. akademik I, 3, s. 8-9. Š
- 69 **Magyarország történelmi földrajza I,** ed. Csánki, D., Bp. 1890.
- 70 **Magyarországi városok régi számadáskönyvei,** ed. Fejérpataky, L., Bp. 1885, s. 163-616. B.
[=Ms. knihy Bardejova].
- 71 **Mali Catechizmus, to jeszt Véri Kresztzászkej...** **FUNDAMENT.** V Debretzenye, v roku 1750 (Margitai). Kk
- 72 **MARENČIN, A.: Klapancie.** Košice 1981, (Krajské osvetové stredisko), 43 s.
- 72a **Materialy dlia istorii vzaimnyh otnošenij Rossii, Pol'shi, Moldavii, Valachii i Turcii v XIV.-XVI. vv.,** Ed. Ulianickij, V. A., Moskva 1887. Ul
- 73 **Matrica ecclesiae Koišoviensis 1726-1786.** S
- 74 **Matricula Parochialis Ecclesiae Polyiensis 1736-1774.** A
- 75 **Mescicke Memorandum prešovskych meščanoch 1875.** Rkp. (klapancia) s. 7, 34x23 cm + pril.: **Pismo** (20x17 cm)(MsÚ Lipany). Š
- 76 **Mestský archív Bardejova,** mag. Mestské knihy (+ ed. 70), Slovenica. B., Š
- 77 **Mestský archív Levoče** Acta publica slavico idiomate scripta Tr. XXXII/70 (slovenica). Prísahy 16.-17. stor. L., S
Liber memorialis civ. Cassoviensis K.

- 78 **Mestský archív Prešova**
Magistrát; Miscellanea 1640-1672.
Grosz: Extract 1817. P., Š
P.
- 79 **MICHALAK, S.: Lexicon Compendiosum seu...
Dictionarium** Hungaricum, Germanicum,
Slavicum [=čs.], Slavonicum, Croaticum
aut Illiricum et Latinum. Rkp. 1779, s. 790.
Kópia z Bp.v JÚ LŠ SAV v Bve. Mich.
- 80 **MIKO, V.: Vežeň Akhtiarski.** Prešov 1915. Š
- 81 **Misionar II-III** (red. Sabol, S.), Drukarňa Vasilianov v Užhorodze, 1937-1938 (baziliáni)
- 82 **MIŠÍK, Š.: Piesne zo Spiša.** TSM 1898. Miš.
- 83 **MUNKÁCSY, M.: Tót nyelvü rusznákok
Bács- és Szerém megyében** (Rusnaci slovenskej reči v Bácske-Srieme). Bp. 1913.
- 84 **MÜNNICH, S.: Igló város története**
(Dejiny m. Ihlova [Sp. N. Vsi]) Igló 1896. S
- 85 **Nápěvy starých slovenských zpjvanek:**
od urozené panj Anny Szirmay rozené
Keczer. Rkp. 1625-1630, fol. 66. Sz.
- 86 **Naša Červena Zastava I,** Prešov 1919. Š
- 87 **NAŠA REČ, Gramatika pre vyššě tridy gymnazii
bačvaňskych Rusnakoch.** I. č. Cyklostyl.
Ed.: M. Hagovska, Košice-Prešov 1951 (s. 140).
- 88 **Naša zastava I-V.** Politicke a spoločenske novinki
z obrazkami pre vichodnoslovenski ľud.
(Vidavateľstvo Kósch, Eperjes) 1907-1911.
- 89 **NEDELSKÝ, J.: Sbíerka ľud. piesní okr. Sobrance.**
Rkp. 1940/46.
- 90 **Nowá pisen pred ružancom.**
Tiskem Jos.Th.Reissa w Lewoči.
- 91 **NOVÁK, E.:** Slovenské a podkarpatoruské nárečia
vo svetle europskej fonolog. geografie. In: LS I, s. 85-99.
- 92 **ONDERČO** (? pleban Ňaršany): **Na keho
budzeme hlasovac pri voľboch?** 4-str. agitka HSLS.
Tlač: Leo, Ružomberok 1920, č. 1498.
- 93 **PAPHARHAJ, Ď.: Tu takoj pri šercu**
[poezia]. Novi Sad 1968.